

HAYDOVCHILARDA YO‘L MADANIYATINI SHAKLLANTIRISHDA IJTIMOIY-PSIXOLOGIK OMILLAR

Abduraxmanova Kamola Abdunabiyevna

*Texnologiya Menejment kommunikatsiya instituti,
pedagogika va psixologiya kafedra o'qituvchisi*

Annotatsiya: Haydovchilar orasida yo‘l madaniyatini shakllantirish, transport xavfsizligini ta'minlash va yo‘l harakati qoidalariga rioya qilishni oshirish uchun ijtimoiy-psixologik omillar muhim ahamiyatga ega. Yo‘l harakati madaniyati, avvalo, haydovchilarning shaxsiy xulq-atvori, ularning ijtimoiy muloqotlari va psixologik holatlari bilan bog‘liqdir. Ushbu maqolada haydovchilarda yo‘l madaniyatini shakllantirishda ijtimoiy-psixologik omillarni haqida ma'lumotlar berilgan.

Kalit so‘zlar: haydovchilar, transport vositalari, yo‘l harakati, madaniyat, ijtimoiy normativlar, qoidalar, jamiyat.

Аннотация: Социально-психологические факторы имеют важное значение для формирования дорожной культуры водителей, обеспечения безопасности дорожного движения и повышения соблюдения правил дорожного движения. Культура дорожного движения связана, прежде всего, с личным поведением водителей, их социальным общением и психологическим состоянием. В данной статье мы анализируем социально-психологические факторы формирования дорожной культуры водителей.

Ключевые слова: водители, транспортные средства, дорожное движение, культура, социальные нормы, правила, общество.

Abstract: Social and psychological factors are important for the formation of road culture among drivers, ensuring traffic safety and increasing compliance with traffic rules. Traffic culture is primarily related to personal behavior of drivers, their social communication and psychological state. In this article, we analyze the socio-psychological factors in the formation of road culture among drivers.

Key words: drivers, vehicles, traffic, culture, social norms, rules, society.

Haydovchilarning psixologik holati yo‘l harakatida muhim rol o‘ynaydi. Stress, xavotir, asabiylik kabi psixologik holatlar haydovchining xulq-atvoriga ta'sir ko'rsatishi mumkin. Stressli vaziyatlarda haydovchilar ko'pincha sabrsizlik yoki agressivlik ko'rsatadilar, bu esa yo‘l harakati qoidalariga rioya qilishni kamaytiradi. Shuning uchun, haydovchilarni stressni boshqarish va ijobiy psixologik holatni saqlashga o‘rgatish zarur. Ijtimoiy normativlar va qadriyatlar haydovchilarning yo‘l madaniyatini shakllantirishda muhim omil hisoblanadi. Har bir jamiyatda yo‘l harakati

madaniyatiga oid qoidalar mavjud. Haydovchilar ushbu ijtimoiy normativlarga amal qilishlari kerak. Agar jamiyatda yo‘l harakati qoidalariga rioya qilishga e’tibor berilmasa, haydovchilar bu qoidalarni buzishlari mumkin. Shuning uchun, ijtimoiy muhitni o‘zgartirish, yo‘l harakati madaniyatini oshirish va ijtimoiy normativlarni mustahkamlash muhimdir. Ta’lim va tarbiya jarayoni haydovchilarda yo‘l madaniyatini shakllantirishda muhim rol o‘ynaydi. Haydovchilarni yo‘l harakati qoidalari, xavfsizlik choralarini o‘rganish va amaliy mashg‘ulotlar o‘tkazish orqali ularning bilimlarini oshirish zarur. Ta’lim jarayonida ijtimoiy-psixologik jihatlar ham e’tiborga olinishi kerak. Haydovchilarni o‘qitishda psixologik motivatsiya, ijtimoiy muloqot va guruhda ishlash ko‘nikmalarini rivojlantirish muhimdir.

Ijtimoiy tarmoqlar va ommaviy axborot vositalarining roli ham ahamiyatlidir. Ommaviy axborot vositalari orqali yo‘l harakati madaniyati va xavfsizlik muammolari haqida ma’lumot berish, haydovchilarni ogohlantirish va ularni yo‘l harakati qoidalariga rioya qilishga undash mumkin. Ijtimoiy tarmoqlar orqali haydovchilar o‘z tajribalarini bo‘lishishlari, bir-biridan o‘rganishlari va ijtimoiy muloqotni rivojlantirishlari mumkin. Bu esa yo‘l madaniyatini oshirishga xizmat qiladi. Haydovchilarning ijtimoiy mas’uliyati ham muhimdir. Har bir haydovchi o‘zining va boshqa yo‘l ishtirokchilarining xavfsizligini ta’minlashda mas’uliyatli bo‘lishi kerak. Ijtimoiy mas’uliyatni oshirish uchun haydovchilarni o‘z xulq-atvorlari haqida o‘ylashga undash zarur. O‘zining harakatlari va qarorlari boshqalarga ta’sir ko‘rsatishini anglash haydovchilarda ijtimoiy mas’uliyatni shakllantiradi. Haydovchilar o‘rtasida muloqot va hamkorlikni rivojlantirish muhimdir. Haydovchilar o‘rtasida yaxshi muloqot va hamkorlik yo‘l harakati xavfsizligini oshiradi. Guruhda ishlash ko‘nikmalarini rivojlantirish, haydovchilarni bir-biriga yordam berishga undash va o‘zaro fikr almashish yo‘l madaniyatini shakllantirishda muhim ahamiyatga ega. Yo‘l harakati madaniyatini shakllantirishda davlat va jamiyatning roli ham muhimdir. Davlat tomonidan yo‘l harakati xavfsizligini ta’minlash, qoidalarni buzganlarga nisbatan jazolarni kuchaytirish va yo‘l infratuzilmasini yaxshilash kabi chora-tadbirlar haydovchilarning yo‘l madaniyatiga ijobiy ta’sir ko‘rsatadi. Jamiyat esa haydovchilarni yo‘l harakati madaniyatiga o‘rgatishda va ularni qo‘llab-quvvatlashda faol bo‘lishi kerak.

Xulosa:

Xulosa qilib aytganda, haydovchilarda yo‘l madaniyatini shakllantirish ijtimoiy-psixologik omillarni hisobga olishni talab etadi. Psixologik holat, ijtimoiy normativlar, ta’lim va tarbiya, ommaviy axborot vositalari, ijtimoiy mas’uliyat, muloqot va davlatning roli haydovchilarning yo‘l harakatidagi xulq-atvorini belgilovchi muhim omillardir. Ushbu omillarni hisobga olib, yo‘l madaniyatini oshirish va transport xavfsizligini ta’minlash uchun kompleks yondashuv zarur. Haydovchilarni o‘qitish,

ijtimoiy muhitni o'zgartirish va ijtimoiy mas'uliyatni oshirish orqali yo'l harakati madaniyatini shakllantirish mumkin. Bu esa o'z navbatida, yo'l harakati xavfsizligini oshirishga va inson hayotini saqlashga xizmat qiladi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Shukurov, A. (2018). "Yo'l harakati xavfsizligi va haydovchilarning psixologik xulq-atvori". Toshkent: O'zbekiston davlat transport universiteti.
2. Murodov, B. (2020). "Ijtimoiy psixologiya va yo'l madaniyati". Samarqand: Samarqand davlat universiteti.
3. Yusupov, D. (2019). "Haydovchilarni o'qitish va yo'l madaniyatini oshirish". Buxoro: Buxoro davlat universiteti.
4. Rahmonov, E. (2021). "Yo'l harakati madaniyati va ijtimoiy mas'uliyat". Tashkent: O'zbekiston Milliy universiteti.
5. Saidov, F. (2017). "Psixologik omillar va yo'l harakati xavfsizligi". Toshkent: Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti.
6. Abdullaeva, N. (2022). "Ommaviy axborot vositalarining yo'l madaniyatiga ta'siri". Andijon: Andijon davlat universiteti.
7. Tursunov, R. (2023). "Haydovchilar o'rtasida ijtimoiy muloqot va yo'l madaniyati". Qashqadaryo: Qashqadaryo davlat universiteti.